

Докторант Каримова Бибигуль Жумашовнаның «Ақпараттық кеңістіктегі экологиялық мәдениет қалыптастыру жолдары: шетелдік тәжірибе және ұлттық үлгі» атты «6D050400 – Журналистика» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін орындалған ғылыми диссертациясына

СЫН-ПІКІР

1. Зерттеу тақырыбының өзектілігі және ғылыми, жалпы мемлекеттік бағдарламалармен байланысы.

Каримова Бибигуль Жумашовнаның диссертациялық жұмысымен толық танысып шықтым. Ғылыми зерттеу өзекті тақырыпқа арналған.

Экология мәселесі жалпы – адамзат атаулыға ортақ тақырып. Қоршаған ортаны қорғау – ең алдымен адамды қорғау. Ал адамдар үшін экологиялық қауіп-қатерлердің алдын алу – басты парыз саналады. Бүгінгі қоғамда адам араласуы салдарынан пайда болған экологиялық дағдарыстармен күресу мәселесінің ғаламдық сипат алуы зерттеу тақырыбының өзектілігін танытады.

Жалпы журналистикада яғни, ақпараттық кеңістікте кездесетін экологиялық мәдениет қалыптастыру жолдары туралы ғылыми пікірлер осы уақытқа дейін біршама еңбектерде айтылды, дегенмен шетелдік тәжірибе және ұлттық үлгі тұрғысынан арнайы түрде және белгілі бір деңгейлерге бөліп қарастыру ісі толық шешімін тапты дей алмаймыз. Б.Ж.Каримованың қолымыздағы зерттеуін ақпараттық кеңістіктегі экологиялық мәдениет қалыптастыру жолдары: шетелдік тәжірибе және ұлттық үлгі тұрғысынан жан-жақты қарастыруы жоғарыда айтылған олқылықтың орнын толтыруға талпынған еңбектердің бірегейі деп есептейміз.

Ізденушінің ғылыми жұмысының мемлекеттік бағдарламамен байланысы жоғары деңгейде деуге болады. Қоршаған ортаны қорғау, ауасы таза, суы мөлдір, жасыл желекті елге айналу, өндіріс қалдықтары мен радиация қалдықтарынан арылу, қазақстандықтардың тіршілік ету жағдайын, денсаулығын оңалтуға, экологиялық ортаны жақсартуға арналған «Қазақстан 2030» стратегиясын, жаһандық бастама ретінде танылған «Жасыл көпір» бағдарламасын атап айтуға болады.

Ізденуші қазіргі ақпараттық қоғамда дәстүрлі бұқаралық ақпарат құралдарымен бірге, жаңа медианың халық арасында экологиялық мәдениет қалыптастырудағы маңызы зор. Әлеуметтік, экономикалық, экологиялық өзекті мәселелер бүгінгі журналистикадағы басты өзекті тақырыптар екені айқын. Осы айтылған пікірлерді нақтылау үшін отандық және өзге де шет елдік телевизия бағдарламаларының көрілім көрсеткіштеріне, баспасөздегі экология мәселелерінің жазылуына, радио бағдарламалардағы экожаңалықтардың сипатына бағам бере отырып, сандық, контент талдаулар жасалған. Сондықтан зерттеу жұмысын жалпы ғылыми және жалпы мемлекеттік бағдарламалармен тығыз байланысты деп тануға болады.

2. Автордың өзі жазу принципі, диссертация жұмысының ішкі бірлігі.

Ізденуші ғылыми зерттеу жұмысын жоғары деңгейде жазған. Оның ой-пікірлері, тұжырымдары мен қорытындылары жүйелі әрі нақты. Журналистік тәжірибесі бар. Зерттеу жұмысында экологиялық мәселелер ғылыми аспектіде зерделеніп, практикалық және теориялық тұрғыдан құнды пікірлер жасалған.

Ұсынылған тұжырымдар бір-бірімен байланыста қарастырылған. Атап айтқанда, Б. Каримованың диссертациялық зерттеуі кіріспеден, үш тараудан, қорытынды мен пайдаланылған әдебиеттер тізімінен тұрады. Жұмыстың «Отандық және шетелдік медиакөңістіктегі экологиялық мәселелер» атты бірінші тарауында экологиялық мәдениет қалыптастыру негіздері, Қазақстан мен шет елдердегі экологиялық білім беру жүйесі, экологиялық журналистика мәселелері қарастырылған. «Экологиялық мәдениет қалыптастырудағы отандық және шетелдік тәжірибе» атты екінші тарауында экологиялық ақпараттардың БАҚ дискурсындағы көрінісі, отандық және шетелдік тәжірибедегі ортақ траекториялар, Семей полигоны: ғаламдық ядролық қауіпсіздік мәселелері сараланып, ғылыми тұжырымдар келтірілген. «Ұлттық таным: этноэкологиялық тәрбие негіздері» атты үшінші тарауда адам экологиясының этникалық аспектілері, экологиялық мәдениет қалыптастыруда халық шығармашылығының орны, адам және табиғат үйлесімділігі ғылыми тұрғыдан сараптама жасалған.

3. Ізденушінің диссертациясында тұжырымдалған әрбір ғылыми қорытындының жаңашылдық деңгейі.

Бірінші ғылыми нәтиже – жаңа; өйткені диссертацияда ізденуші отандық және шетелдік медиакөңістіктегі экологиялық мәселелер көрінісін сипаттауда экологиялық мәдениеттің қалыптасу жолдарын толық ерекшелеген, талдаған.

Екінші ғылыми нәтиже – жаңа; ұлттық экологиялық ұғым мен халықаралық экологиялық терминологияның мағыналық тұтастығына баға берген, жаңа мағлұматтармен, тұжырымдармен байытқан.

Үшінші ғылыми нәтиже – жаңа; мұнда Бибигуль Каримова ұлттық және халықаралық деңгейлерде экологиялық саясатты әзірлеу және іске асырудағы кешегі мен бүгінгі медиакөңістікте жүргізіліп отырған кешенді мәселелердің ортақ траекторияларын анықтаған. Осы бағытта зерттеу жүргізген көрнекті ғалымдардың еңбектеріне сүйене отырып, тұшымды тұжырымдар жасаған.

Төртінші ғылыми нәтиже – жаңа; экологиялық мәдениет қалыптастырудың ұлттық негіздеріне баса назар аударылған, ұлт дүниетаным мен тәрбие ықпалының танымдық аспектілері тұңғыш рет ғылыми тұрғыдан қарастырылған.

Бесінші ғылыми нәтиже – жаңа; экологиялық мәдениет қалыптастыруда экологиялық тұрғыда білімді, тәрбиелі тұлғаның өзіндік ерекшіліктері айқындалған.

4. Диссертацияның ғылыми нәтижелері, тұжырымдары мен қорытындыларының негізделуі және шынайылық принципі.

Бірінші ғылыми нәтиже; ізденуші отандық және шетелдік медиакеңістіктегі экологиялық мәселелер көрінісін сипаттауда экологиялық мәдениеттің қалыптасу жолдарын толық екшелеп, проблемаларын нақты деректермен дәлелдеп берген. Шынайылық дәрежесі еш күмән туғызбайды.

Екінші ғылыми нәтиже; ұлттық экологиялық ұғым мен халықаралық экологиялық терминологияның мағыналық тұтастығына баға берген, жаңа мағлұматтар мен тұжырымдар арқылы ашып көрсеткен. Нәтижені шынайы деп бағалаймыз.

Үшінші ғылыми нәтиже; мұнда Бибигуль Каримова ұлттық және халықаралық деңгейлерде экологиялық саясатты әзірлеу және іске асырудағы кешегі мен бүгінгі медиакеңістікте жүргізіліп отырған кешенді мәселелердің ортақ траекторияларын анықтаған, осы бағытта зерттеу жүргізген көрнекті ғалымдардың еңбектеріне сүйене отырып, тұшымды тұжырымдар жасаған. Нәтиже шынайы.

Төртінші ғылыми нәтиже; экологиялық мәдениет қалыптастырудың ұлттық негіздеріне баса назар аударылған, ұлттық дүниетаным мен тәрбиелілігінің танымдық аспектілері тұңғыш рет ғылыми тұрғыдан қарастырылған. Нәтиже шынайылығы жоғары деп санаймыз.

Бесінші ғылыми нәтиже; экологиялық мәдениет қалыптастыруда экологиялық тұрғыда білімді, тәрбиелі тұлғаның өзіндік ерекшеліктері айқындалған. Осы уақытқа дейін баспасөз тарихын зерттеген ғалымдардың еңбектеріне сүйене отырып, өз тұжырымын жасағаны дәйектеледі және жұмыстың шынайылығын көрсетеді.

5. Академиялық адалдық принципі:

Б.Ж. Каримовнаның зерттеу жұмысында академиялық адалдық принципін толықтай ұстанған деп сеніммен айта аламыз. Ізденуші авторлық құқық нормаларын толық сақтаған. Әдебиеттерге, авторларға және олардың сөздеріне сілтеме беріп отырады. Ғылыми жұмыста академиялық адалдық принципіне қайшы келетін қандай да бір тұжырым, мәтін немесе идея бұрмалаушылықтары кездеспейді. Жұмыста талдауға көп көңіл бөлінген. Жұмыс өзара сабақтас үш тарауға бөлінген. Тарау мен тараудың, тақырыппен тақырыптардың арасында ешқандай қайшылық жоқ.

6. Алынған нәтижелердің практикалық құндылығы.

Зерттеу жұмысындағы деректерді, теориялық нәтижелерді журналистика факультетінің оқыту бағдарламаласында пайдалануға болады. Сонымен қатар, диссертацияға қатысты материалдар:

- Экологиялық бағыттағы саяси ұйымдарға, мекемелерге ақпарат беретін құрал ретінде;
- Экология тақырыбында стратегиялық қалыптасқан ұстанымы бар баспасөз қызметтеріне;
- Арнайы курстарға қосымша оқу құралы ретінде;
- Экология мәселелерін жан-жақты зерттеушілерге дереккөз ретінде пайдалануына болады.

Қазақстандағы «Медиа және ғаламдық экология мәселелері» пәні бойынша оқу құралдарын, теориялық курстарды құрастыруда, сонымен қоса студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстарында кеңінен пайдалануға болады.

7. Диссертацияның негізгі нәтижелері, тұжырымдары мен қорытындыларына байланысты жарияланымдардың растамасы.

Диссертациялық зерттеу тақырыбы бойынша жарияланған мақалалар саны мен көлемі Қазақстан Республикасы Білім және ғылым саласындағы қадағалау мен аттестаттау комитеті қоятын талаптарға сай келеді.

Диссертацияда көрсетілгендей, зерттеудің негізгі тұжырымдары мен қорытындылары бойынша 10 мақала жарық көрген, оның ішінде Scopus базасына енетін нөлдік емес, импакт-факторы бар халықаралық ғылыми басылымда – 2 мақала, ҚР БЖҒМ Білім және ғылым саласындағы бақылау комитеті тізіміне енген ғылыми басылымдарда жарық көргені – 4 мақала; халықаралық конференция материалдарында жарық көргені – 4 мақала.

Жарияланымдардың мазмұны диссертация тармақшаларының мазмұнын ашуға негізделген. Диссертациялық жұмыста қарастырылған мәселелер жарық көрген мақалаларда толық көрініс тапқан.

Диссертациялық жұмыс әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің Баспасөз және электронды БАҚ кафедрасында талқыланып, сараптамадан өткен және қорғауға ұсынылған.

8. Диссертацияның мазмұнына және рәсімделуіне қатысты кемшіліктер, ұсыныс-пікірлер:

Жалпы, жұмыстың орындалуы диссертацияға қойылатын теориялық-әдіснамалық талаптарға толығымен жауап береді. Дегенмен де, кейбір сын-ескертпелерді атап өтуге болады.

Біріншіден, Қазақстанда экологиялық тақырыптағы кітаптар, әдебиеттер аз. Осы жағдай шетелде қандай дәрежеде екені ғылыми жұмыста нақтыланса, жұмыстың қосымшасында көрсетілген сауалнама шетелдік тәжірибе негізінде жасалынса.

Екіншіден, диссертацияның кейбір жерлерінде автор тарапынын жекелеген тыныс белгілік, әріптік қателіктерге жол берілген.

Бірақ бұл айтылған ескертпелер Каримова Бибигуль Жумашовнаның диссертациясының құндылығын ешбір төмендетпейді және олар кеңес беру ретінде ұсынылған.

9. Диссертацияның ғылыми дәрежелер беру ережелері талаптарына сәйкестігі.

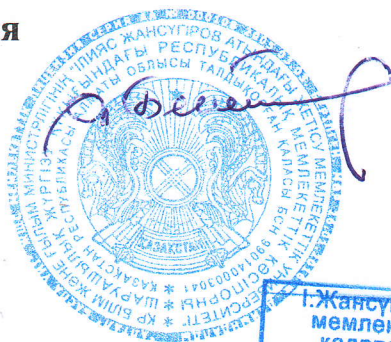
Қорыта айтқанда, диссертацияның тақырыбы өте өзекті, заманауи шынайылықтың қажеттіліктерін қанағаттандырады. Жұмыс мәні мен мазмұны терең, аяқталған түпкілікті ғылыми еңбек болып табылады. Диссертант Каримова Бибигуль Жумашовна зерттеу тақырыбын толық ашқан, әрі алға қойған мақсатына жете білген. Жұмыстың ішкі бірлігі бар және ғылыми нәтижелері жинақталған. Жоғары айтылғандарды негізге ала отырып, аталмыш диссертация ҚР Білім және ғылым министрлігі мен Білім

және ғылым саласындағы бақылау комитетінің «Ғылыми дәреже беру ережелерінің» 2-бөлімінің талаптарына сәйкес келеді.

Диссертацияға оң баға бере отырып, зерттеу барысында қол жеткізілген теориялық және тәжірибелік маңызды нәтижелер, ғылыми жаңалықтар мен ұсыныстар отандық тәжірибеде кеңінен қолданыс табады деп санаймыз. Каримова Бибигуль Жумашовнаның «Ақпараттық кеңістіктегі экологиялық мәдениет қалыптастыру жолдары: шетелдік тәжірибе және ұлттық үлгі» тақырыбында жазылған диссертациялық жұмыс 6D050400 – Журналистика мамандығына сәйкес келеді, ал докторант аталған мамандық бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайық деп санаймын.

Пікір беруші:

**І. Жансүгіров атындағы
Жетісу мемлекеттік университеті
журналистика және филология
кафедрасының меңгерушісі,
(PhD) философия докторы**

Ж.Б. Есенбек

